

ADVOKATO PROFESIJA: PRIEŠTARINGAS JOS POBŪDIS IR KONTROLĖ

Giedrė Lastauskienė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedros docentė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Telefonas (+370 5) 236 6175
Elektroninis paštas Giedre.Lastauskiene@tf.vu.lt

Pateikta 2013 m. gruodžio 19 d., parengta spausdinti 2014 m. sausio 3 d.

doi:10.13165/JUR-13-20-4-11

Įvadas

Didžioji dalis Teisės fakulteto pirmo kurso studentų teigia po studijų norį būti advokatais. Į klausimą – kodėl, jie dažniausia neturi konkretaus atsakymo. Bet ne vienas iš jų akcentuoja, kad geras advokatas gali padėti žmonėms pasiekti teisingumą.

Be jokių abejonių, advokatas – tai viena iš įdomiausių, seniausių ir svarbiausių teisinių profesijų. Visi supranta, kad be advokato pagalbos dažniausiai neįmanoma efektyviai išspręsti iškilusių teisinių problemų. Ir jau nė kalbos negali būti, kad apsieitum be advokato, jeigu esi priverstas kreiptis į teismą arba jeigu kitų asmenų esi pašauktas būti teisme atsakovu ar kitokiu teismo proceso dalyviu. Neabejojama, kad geras advokatas – didžiulė vertybė ir kad tokį turėdamas (su juo tardamasis) gali gyventi žymiai saugiau ir ramiau.

Lietuvos advokatūra nuo Nepriklausomybės atkūrimo yra patyrusi didžiulius kiekybinius ir kokybinius pokyčius. Užtektų nurodyti, kad advokatų skaičius Lietuvoje nuo 490 advokatų 1995 metais išaugo daugiau negu tris kartus – iki 1888 advokatų 2013 m.

sausio 1 d. duomenimis¹. Keitėsi advokatų veiklos organizavimo teisinis reguliavimas (2013 m. rugsėjo 1 d. buvo paskelbti naujaisi Advokatūros įstatymo pakeitimai), kito išsilavinimo ir kitokie reikalavimai advokato veikla siekiantiems užsiimti asmenims (paskutiniaisiais įstatymo pakeitimais šie reikalavimai prilyginti teisėjams ir prokurorams keliamiems reikalavimams) bei Lietuvos advokatūros darbo principai, vyko daugybė kitokių šiai profesijai svarbių pokyčių. Tačiau bene svarbiausia, kad tokiu trumpu laikotarpiu taip ženkliai išaugus advokatų skaičiui, vis labiau ėmė ryškėti advokatų bendruomenės profesinių žinių, intelektualumo, uždarbio ir kiti skirtumai, kad objektyviai kyla prielaidos kalbėti apie tai, ar apskritai galimas koks nors vienas profesinis etalonas, su kuriuo identifikuoja save Lietuvos advokatai, ir kas turėtų būti laikomas atsakingas už šios teisinės profesijos atstovų atitiktį kokybiniais kriterijams ir advokato profesijos prestižo palaikymą.

Aptariant, koks yra rašančiųjų advokatų profesijos klausimais įdirbis, yra akivaizdu, kad, nepaisant tų pačių advokato profesijos istorinių šaknų, kiekvienoje valstybėje dėl ganėtinai ryškaus šios profesijos lokalumo daugiausia dėmesio skiriama būtent tos valstybės advokatų veiklos analizei², ir tai yra suprantama. Susipažinus su viešai skelbiamomis Lietuvos autorių publikacijomis, pažymėtina, kad dažniausiai analizuojama advokato kaip teisinio proceso dalyvio veikla³, o fundamentalesnių darbų, žvelgiant į šią profesiją platesniu ir analitiškesniu žvilgsniu, tikrai galėtų būti daugiau⁴. Advokatų lėšomis leidžiamame žurnale „Lietuvos advokatūra“ taip pat rašoma įvairiais advokatūrai svarbiais klausimais – bet dėl specializuoto žurnalo pobūdžio, dėl pačių publikacijų turinio ir tikslų, dėl jo platinimo tvarkos šios publikacijos pasiekia ne itin didelį žmonių, besidominčių bendraisiais teisės klausimais, ratą (apskritai visos advokatūroje vykstančios „vidinės“ diskusijos yra perdėm fragmentiškos ir paviršutiniškos, neišėinančios iš advokatų bendruomenės ribų, ir vien dėl to – nepakankamos). Įsiklausius į pačių advokatų viešojoje erdvėje keliamus klausimus, pradeda atrodyti, kad pagrindine problema advokatūra laiko nuolatinį valstybės vėlavimą atsiskaityti už valstybės garantuojamos teisinės pagalbos suteikimą (be abejo, tai yra problema, bet vargu ar advokatūrai esminė). Apibendrinus pažymėtina, kad tyrimuose ir publikacijose advokatūra yra analizuo-

-
- 1 Advokatų tarybos veiklos ataskaita. 2012 m. balandžio 20 d. – 2013 m. balandžio 12 d.
 - 2 Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą objektyviai kyla klausimai dėl Europos Sąjungos advokatų užsiimti šia veikla Lietuvoje ir Lietuvos advokatų galimybe teikti paslaugas kitose Europos Sąjungos valstybėse. Žr. Vėgėlė, I. Laisvas advokatų judėjimas pagal Europos Bendrijos teisę. *Jurisprudencija*. 2008, 3 (105): 47–53.
 - 3 Žalėnienė, I. *Atstovavimas civiliniame procese (teoriniai ir praktiniai aspektai)*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006; Bartkus, G. Advokatų profesinė bendrija – juridinio asmens požymiai. *Lietuvos advokatūra*. 2007, 2. Internetinėje erdvėje galima susipažinti su A. Smaliuko, A. Brazauskienės, I. Krolienės, R. Beržanskienės ir kitų advokatų pranešimais, aktualiais advokatūrai klausimais: <<http://www.ljaa.org/sekminga-konferencija-advokatu-veiklos-naujoviu-klausimais.j?id=348>>.
 - 4 Galėtų būti išskirti (chronologiškai) tokie darbai: Balnienė, E. *Advokatūros atsiradimas ir raida Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 2007; Gumbis, J.; Kūris, E. Advokatai. *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011; Krolienė, I. Teisinės pagalbos kokybės vertinimo kriterijai. *Lietuvos advokatūra*. 2011, 1-2, 3; Drakšas, R. *Advokatas: veiklos pagrindai ir problemos*. Monografija. Vilnius: Justitia, 2012.

jama kaip viena iš teisinių institucijų, apibūdinant jos istorines ištakas, formalius reikalavimus asmenims, siekiantiems užsiimti šia veikla, advokato veiklos organizacines ir procesines formas bei principus ir pan. O tyrimų, susijusių su advokatui kylančiomis etinėmis-dorovinėmis dilemomis, advokatūros bendruomenės kokybės patikra ir šios bendruomenės „išsivalymo“ perspektyvomis ir skirtų plačiai auditorijai, apskritai beveik nėra. Kaip nėra ir publikacijų apie advokato profesijos sampratos pokyčius, kurie vis ryškėja, – panašu, kad kuriamos prielaidos advokatą vis dažniau vertinti ne kaip teisėjo ir prokuroro partnerį ir bendradarbį, o pirmiausia kaip mokamas teises paslaugas teikiantį ir visomis priemonėmis pelno siekiantį asmenį (įdomu tai, kad tokias prielaidas formuoja Lietuvos Aukščiausiasis Teismas).

Todėl šio straipsnio tyrimo objektu pasirinkta advokato profesijos vidinio prieštaravimo analizė, atsižvelgiant į kitas valstybės kontroliuojamas teises profesijas ir siekiant išsiaiškinti, ar galime identifikuoti Lietuvos advokatų privalomą veiklos etaloną (standartą) ir ar šiuo metu egzistuojančios advokatų veiklos kontrolės formos yra pakankamos, kad advokato profesija užsiimtų tik aukštus elgesio reikalavimus atitinantys asmenys. Šiuo straipsniu taip pat stengiamasi atkreipti dėmesį į jau nurodytus advokato profesijos sampratos pokyčius ir suaktyvinti diskusiją tarp įvairių teisinių profesijų atstovų, keičiantis tarpusavyje nuomonėmis apie kiekvienos iš jų galimybes, problemas, reiškiant požiūrį, kokie lūkesčiai yra puoselėjami dėl šių profesijų bendradarbiavimo, sprendžiant teisinius ginčus.

Analizei atlikti pasitelktas lyginimas, analizė, sisteminimas, istorinės advokatų veiklos reguliavimo raidos prisiminimas – priemonės, kurios leidžia padaryti apibendrinimus ir, svarbiausia, formuluoti problemas.

1. Advokato profesijos vidinė priešprieša

Senovės Romoje, dar iki Imperijos laikmečio, advokatai⁵ vadino besibylinėjančiojo gimines ir draugus, kurie jį lydėdavo į teismą. Romos Imperijos laikotarpiu šis žodis įgijo konkretnę turinį – juo pradėti vadinti teisme veikiančios gynėjai. Šiandien advokato profesiją laikome savarankiška teisine profesija, pasireiškiančia asmenų, vienoje ar kitoje valstybėje pripažintais advokatais, veikla, teikiant teisinę pagalbą, teisinius patarimus savo klientams ir atstovaujant jiems teismuose, viešosios valdžios institucijose ir prieš kitus viešus ir privačius asmenis⁶.

5 Advokatas – šio žodžio lotyniškas atitikmuo *advocatus*, o lotyniškas terminas kildinamas iš žodžio *advocatio*, reiškiančio prašymą suteikti teisinę pagalbą.

6 Pagal Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymą tokios paslaugos yra teisės konsultacijos, teisinę reikšmę turinčių dokumentų rengimas, atstovavimas teisės klausimais, gynyba ir atstovavimas bylų procese, kai šie veiksmai atliekami už atlyginimą, išskyrus atvejus, kai advokatai įgyvendina teisę teikti teises paslaugas nemokamai. Dabartinėje Advokatūros įstatymo redakcijoje advokatų teikiamų paslaugų sąrašas dar labiau išplėstas – nurodyta, kad advokatas gali teikti už atlyginimą bankroto, restruktūrizavimo, turto ir palikimo administratoriaus, lobisto, likvidatoriaus, kuratoriaus, testamentinio vykdymo, turto patikėtinio, vertėjo, kiek tai susiję su advokato teikiamomis teisinėmis paslaugomis, patentinio patikėtinio paslaugas, dirbti visų lygių rinkimų ir referendumo komisijose, būti savivaldybės tarybos nariu, Lietuvos Respub-

Tiek vertindami advokato profesiją istoriniu, tiek nūdienos kontekstu, susiduriame su paradoksalia situacija – visuomenėje lyg ir pripažįstama didžiulė advokato profesijos svarba, bet tuo pat metu nė viena teisinė profesija ar net profesija apskritai nėra tiek pajuokiama, pašiepiama, kritikuojama, o kartais net niekinama. Kaip čia neprisiminus, kad Bernų revoliucijos metu vienas iš pirmųjų uždavinių buvo advokatų nužudymas, ir Šekspyro pjesėje „Henrikas VI“ sukilėlis prabyla: „Pirmiausia, ką padarysim, užmušim visus advokatus“. Kritika reiškia ir teisės autoritetų lūpomis – J. S. Millis rašė, kad „advokatas yra visada pasirengęs savo liežuviu nukryžiuoti teisingumą“⁷. Visai tiktų pacituoti keletą paplitusių juokelių apie advokatus. Amerikiečiai juokauja: „Žiema buvo tokia šalta, kad net advokatai vaikščiojo susikišę rankas į savo kišenes“, „Kodėl rykliai nepuola advokatų? Iš profesinio solidarumo“, anglai – „Toks šaltas kaip mielaširdiškumas advokato širdyje“. Ir kaip gi galėjo taip susiklostyti, kad šiuolaikinės visuomenės šmaikštauja apie advokatus būtent tokia, ganėtinai sarkastiška ir nedraugiška retorika?

Tikrai nelengva vienareikšmiškai atsakyti, kas lemia tokį šios profesijos vertinimą ir advokatams skiriamą ne itin patrauklų vaidmenį bendrakultūriniam kontekste, tačiau tam tikras įžvalgas galėtume padaryti. Taip, advokatai visuomenėje yra labai pastebimi, dažnai įtakingi ir žinomi pačiose įvairiausiose socialinėse sferose – nuo politikos (prisiminkime Cicerono kelią – nuo advokato iki žymaus politiko) iki meno mecenavimo (turime tokių pavyzdžių ir šiandieninėje Lietuvoje). Taip, dalis advokatų yra gerai uždirbantys ir kai kurie advokatai mėgsta viešojoje erdvėje dalintis įspūdziais apie savo įspūdingas keliones, gausioje politikų ir dainininkų draugijoje švęstus gimtadienius ar įsigytus prabangius automobilius. Taip, dalis asmenų pralaimi teisinius ginčus, ir dėl to jų požiūris į jiems atstovavusius advokatus gali tapti itin kritiškas (įprastai už advokato paslaugas esi priverstas atsiskaityti bet koku, net ir nesėkmės atveju). Tačiau net ir nesigilindami į visas galimas priežastis, dėl kurių apie advokatų veiksmus ir jų dorovines nuostatas dažnai pasisakoma nepalankiai, galime teigti, kad tokiam advokato profesijos vertinimui labai įtakos turi ryškus šios profesijos vidinis prieštaringumas, kuris kartais įvardijamas net terminu „šizofreniškas“: *viena*, advokatas yra atlygintinių teisinių paslaugų teikėjas, privalantis siekti, kad jo paslaugos būtų perkamos – nes tik tokiu būdu advokatas gali susikurti sąlygas veiklai vykdyti, apsirūpinti materialiai pats ir aprūpinti savo šeimą; *antra*, advokatų veikla pasižymi absoliučiu lojalumu savo klientui: advokatas veikia kaip atstovaujamo asmens šešėlis, kaip itin artimas klientui žmogus, kartais žinantis apie jį daugiau negu jo artimieji, ir būtent kliento interesai advokatui yra patys svarbiausi; ir *trečia*, advokatas veikia ne tik kaip pagalbininkas ir paslaugų teikėjas, bet ir kaip teisingumo įgyvendinimo proceso dalyvis, ir tai sukuria jam specialius reikalavimus ir įpareigojimus siekti teisingumo, būti padoriam ir nepažeisti tam tikrų pamatinių reikalavimų, kurie šiuolaikinėse valstybėse yra keliami teisininkui, teisiniam procesui ir

likos Seimo nutarimu, Respublikos Prezidento dekretu ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu būti paskirtas komisijos nariu, taip pat padirbti teisės aktų projektų rengimo darbo grupėse (komisijose) ir teikti teisės akto projektui parengti reikalingo tyrimo paslaugas, būti arbitru, tarpininku, taikintoju ar teisės ekspertu, juridinio asmens kolegialaus valdymo ar priežiūros organo nariu. Taigi advokato teikiamų paslaugų spektras (bent jau šiuo metu) yra itin įvairus ir tikrai daug platesnis negu kitų giminingų teisinių profesijų – notarų ir antstolių.

7 Tokaczyk, R. *Etyka prawnicza*. Warsszawa, 2007, p. 158.

teisingumo įgyvendinimui. Taigi advokato veikloje turi būti suderintos trys vertybės: advokato interesas, reiškiantis advokato suinteresuotumą užsiimti šia teisine profesija ir užsidirbti iš to pajamų sau, savo šeimai, savo veiklai; advokato kliento interesas, kurio naudai veikti advokatas įsipareigoja vos ne besąlygiškai (bent jau po to, kai sudaroma sutartis dėl teisinės pagalbos), ir viešas interesas, suprantamas kaip advokato įsipareigojimas dorai elgtis teisingumo įgyvendinimo procese.

Akivaizdu, kad didžiausią koliziją sukuria būtent advokato pareiga padėti teismui teisingai išspręsti bylą ir jo tiesiog šventa įvardijama pareiga siekti byloje paties palankiausio savo klientui sprendimo. Tarp šių advokato profesijos dėmenų yra nuolatinė priešprieša. Advokatas, teikiantis paslaugas klientui ir veikiantis kaip jo atstovas ir patarėjas, privalo padaryti viską, kad kliento interesai būtų apginti pačia didžiausia apimtimi, ir tik šis rezultatas yra jo santykio su klientu kokybės matas (o juk būtent šis rezultatas lemia advokato autoritetą, žinomumą, honoraro dydį, klientų skaičių). Konkrečioje situacijoje, siekdamas tokio rezultato, advokatas gali skatinti savo klientą ar kitus asmenis sakyti netiesą (arba nutylėti tiesą); gali teikti ne visus įrodymus, kuriais disponuoja, nes kai kurie įrodymai yra nepalankūs jo klientui; gali vilkinti procesą ar inicijuoti naujus procesus, kai jų skaičius ir bėgantis laikas yra naudingas jo klientui, ir pan. Tačiau advokatas kartu yra ir teisingumo įgyvendinimo dalyvis. Valstybė suteikia advokatams tam tikras galias ir savotišką imunitetą, siekdama sukurti prielaidas spręsti bylas ir vykdyti teisingumą. Advokatas nėra tiesiog paslaugų teikėjas – kartu su teisėju, prokuroru, antstoliu jis dalyvauja teisingumo įgyvendinimo procese. Ir šioje plotmėje advokato įsipareigojimai ir moraliniai imperatyvai yra visiškai kitokie – dažniausiai kaip tik ir uždraudžiantys advokatui atlikti tokius veiksmus, kurie ką tik buvo išvardyti kaip galimi, siekiant klientui naudingo rezultato. Vertinant advokato veiklą šituo aspektu, jis yra įpareigotas siekti, kad ginčai nebūtų vilkinami ir būtų nagrinėjami ekonomiškai, jis turėtų skatinti savo klientą nemeluoti, jis turėtų įrodymus byloje pateikti iš anksto ir visus, nebandydamas kitos proceso šalies priblokšti, išmušti iš vėžių (didelė advokatų dalis siekia rasti galimybę pasielgti būtent tokiu būdu – nes tai kartais gali padėti laimėti bylą).

Sąmoningas (ar nesąmoningas) advokato apsisprendimas suteikti pirmumą kliento interesams dažniausiai dera su paties advokato interesu būti žinomam, populiariam, iš savo veiklos gaunančiam geras pajamas. Esant tokiai situacijai, pačiam advokatui ne visada yra lengva įvertinti, ar dėl kliento ir savo paties interesų jis neperžengė tam tikrų leistino elgesio ribų – tam yra būtinos išorinės kontrolės sistemos, kurios galėtų patikrinti, ar advokatų elgesys yra tinkamas, ar ne, ir jeigu netinkamas – kad į tokį elgesį būtų sureaguota iš anksto nurodytomis advokatui nepalankiomis poveikio priemonėmis.

2. Advokatas kaip valstybės kontroliuojamos teisinės profesijos atstovas

Kalbėdami apie advokato veiklos kontrolę, pirmiausia galvoje turime teisinę kontrolę, kurią realizuoja valstybė: nustatydamas teisinius reikalavimus ir tikrindama, ar jų

laikomasi. Advokato profesija, be jokių abejonių, yra reguliuojama teisės aktais, ir netgi daugiau negu daugelis kitų profesijų. Tiesa, iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad advokatas yra laisvos profesijos atstovas: advokatas įsteigia savo darbo vietą, nusprendžia, ar paslaugas teiks pats, ar kooperuosis su kitais advokatais, ar pasitelks į pagalbą kitus samdomus darbuotojus, o gal apsieis be jų pagalbos, advokatas lyg ir laisvai nustato savo darbo laiką, darbo režimą, pats riboja savo užimtumą. Tačiau tai tik pirmo įspūdžio rezultatas. Turime pasakyti, advokato profesija (kaip ir notaro ar antstolio) yra ganėtinai smarkiai kontroliuojama valstybės, ir tai nulemia objektyvios prielaidos.

Bene svarbiausia priežastis, dėl kurios valstybė kontroliuoja advokato profesiją, yra ta, kad advokato veikla yra tiesiogiai susijusi su teisingumo įgyvendinimu ir teisinės tvarkos valstybėje palaikymu – taigi su viešu ir visai visuomenei svarbiu interesu. Advokatai dalyvauja vykdam teisingumą, atstovaudami savo klientams civilinėse ir administracinėse bylose bei gindami juos baudžiamosiose bylose. Valstybė tradiciškai sukuria ir tiesiogiai iš biudžeto išlaiko baudžiamąsias bylas tiriančias ir valstybės vardu teismuose kaltinimus pateikiančias institucijas. Tačiau kartu valstybė privalo garantuoti, kad asmuo, kuris kaltinamas nusikaltimo padarymu, suvoks jam pareikštus kaltinimus ir sugebės gintis teisinėmis priemonėmis – todėl pradiniam valstybės raidos etape ji įsipareigojo garantuoti, kad kiekvienas žmogus, kuriam yra pateikti įtarimai nusikaltimo padarymu, galės nemokamai pasinaudoti kvalifikuoto advokato pagalba, už kurio paslaugas moka pati valstybė (toks valstybės įsipareigojimas yra konstitucinio lygmens), o šiuolaikinė valstybė plečia įsipareigojimų savo gyventojų atžvilgiu sąrašą ir suteikia nemokamą teisinę pagalbą asmenims, išgyvenantiems turtinį nepriteklių, ne tik baudžiamosiose bylose, bet ir kitose – nagrinėjant civilinius, darbo, administracinius ginčus. Nėra valstybėje teisingumo, jeigu teismuose neužtikrintas principo „Tegul bus išklaudyta ir antroji pusė“ įgyvendinimas – o tai įmanoma tik tuo atveju, jeigu teisiniame procese rungsis lygiaverčiai dalyviai. Besiginančiam nuo valstybės vardu reiškiamo kaltinimo asmeniui yra būtina teisinė pagalba, kurią suteikia būtent advokatas, taip tapdamas teisingumo įgyvendinimo dalyviu. Taigi advokatai, kaip ir notarai ar antstoliai, tam tikrais atvejais veikia kaip valstybės patikėtiniai arba bent jau kaip valstybės prisiimtų įsipareigojimų savo gyventojams vykdytojai. Todėl valstybei privalu įsitikinti, kad teisę vers-tis tokia profesine veikla įgyja tinkamai pasirengę ir būtinais gebėjimais pasižymintys asmenys.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, spręsdamas bylas, tiesiogiai įvardijo antstolio ir notaro profesijas valstybės kontroliuojamomis: „antstolio profesija – tai valstybės kontroliuojama profesija, t. y. toks viešąjį interesą užtikrinančių funkcijų vykdymas, kai tai daro savarankiška profesine (privačia) veikla besiverčiantys asmenys (už atlygį), o jiems šias funkcijas vykdyti perdavusi valstybė turi kontroliuoti, kaip jos yra vykdomos“⁸; „Notaro profesija yra valstybės kontroliuojama profesija, t. y. toks viešąjį interesą užtikrinančių funkcijų – fizinių ir juridinių asmenų subjektyvių teisių ir juridinių faktų juridinio įtvirtinimo, šių asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsaugos užtikrinimo – vykdymas, kai tai daro savarankiška profesine veikla besiverčiantys asmenys,

8 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 4-136.

o jiems šias funkcijas vykdyti perdavusi valstybė kontroliuoja, kaip jos vykdomos⁹. Advokato veikla Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje nėra tiesiogiai taip pavadinta, tačiau tam tikri advokato profesijos kontrolei būdingi požymiai leidžia teigti, kad advokatai taip pat patenka į valstybės kontroliuojamų profesijų sąrašą.

Sukonkretinant, kaip pasireiškia valstybės kontrolė nurodytoms teisinėms profesijoms Lietuvoje, pasakytina, kad ši kontrolė pirmiausia pasireiškia teisinio reguliavimo nustatymu. Tam tikra valstybės kontrolė prasideda jau tuo metu, kai nustatomas universitetinio teisinio išsilavinimo reikalavimas – teisininkus rengiantys universitetai, priimantys į tokias studijas ir rengiantys būsimuosius teisininkus, tampa valstybės kontrolės realizavimo pagalbininkais, vykdančiais atranką asmenų, kurie ateityje galės užsiimti advokato (notaro, antstolio) veikla. Visų nurodytų profesijų veiklą Lietuvos įstatymų leidėjas yra sureguliuavęs įstatymo lygmeniu – priimti Notariato, Advokatūros, Antstolių įstatymai. Valstybės įgaliotas asmuo (teisingumo ministras) yra viešai paskelbęs visų trijų profesinių bendruomenių priimtus statutus – ir tai reiškia, kad valstybė yra patikrinusi ir aprojavusi šių statutų teisėtumą ir patvirtinusi, kad profesinių bendruomenių susikurtos taisyklės dera su valstybės požiūriu. Visų profesijų atžvilgiu valstybė nustato labai tikslus reikalavimus asmenims, siekiantiems verstis ta profesine veikla. Be to, valstybė įgalioja Teisingumo ministeriją atlikti daugybę funkcijų, kurios susijusios su asmenų, pretenduojančių užsiimti tomis profesijomis, žinių ir kitų gebėjimų patikrinimu. Visų profesijų atstovus valstybė įpareigojo privalomai draustis civilinės profesinės atsakomybės draudimu, kad būtų garantuotas neteisėtais veiksmais padarytos žalos atlyginimas. Valstybė pasiliko sau galimybę vykdyti notarų, antstolių, advokatų veiklos stebėseną ir teisėtumo kontrolę – teisingumo ministras gali inicijuoti jiems drausminių bylų iškėlimą.

Nurodytų teisinių profesijų valstybinio reguliavimo intensyvumas skiriasi, ir akivaizdu, kad advokatų veiklą valstybė kontroliuoja mažiau, paliekant didesnę veikimo laisvę advokatų profesinei bendruomenei. Valstybė nustato antstolių ir notarų skaičių, o advokatų skaičius nėra ribojamas kvotomis (pažymėtina, kad nėra reguliuojamas ir antstolio padėjėjų bei notaro padėjėjų skaičius). Antstolis ir notaras į „Valstybės žiniuose“ skelbiamą sąrašą įrašomas teisingumo ministro įsakymu, o advokatas į praktikuojančių advokatų sąrašą įrašoma Lietuvos advokatūros sprendimu – teisingumo ministras apsiriboja tik priesaikos priėmimu. Skiriasi ir nurodytų profesijų atstovų darbo organizavimas: teisingumo ministras poįstatyminiais aktais detalčiai nustato antstolių ir notarų darbo organizavimo taisykles – advokatai tokių teisinių nurodymų iš valstybės negauna ir darbo vietos kontrolės klausimai yra palikti pačiai advokatų bendruomenei. Teisingumo ministras yra nustatęs antstolių ir notarų drausmės bylų nagrinėjimo tvarką, o advokatams tokią tvarką tvirtina Lietuvos advokatūra (teisingumo ministras ją tik paskelbia – tiesa, Advokatūros įstatyme palikta ministrui galimybė atsisakyti ją skelbti, jeigu tvarka prieštarauja teisės aktams).

Trumpas priminimas apie valstybės vykdomą advokatų profesijos kontrolę leidžia padaryti kelias įžvalgas. Pirma, valstybės kontrolė daugiausia išreiškiama teisinių reika-

9 Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 34-1620.

lavimų advokato profesijai nustatymu, šie reikalavimai yra įtvirtinti Advokatūros įstatyme ir jį sukonkretinančiuose teisės aktuose¹⁰, teisiniai reikalavimai yra aiškūs, jų turinio suvokimas nekelia didesnių problemų. Antra, akivaizdu, kad advokatų profesija yra bene mažiausiai varžoma, lyginant su kitomis valstybės kontroliuojamomis teisinėmis profesijomis. Trečia, valstybės kontrolė advokatų profesinio elgesio vertinimo srityje yra minimali – teisingumo ministras tik paskelbia advokatų profesinės etikos kodeksą ir advokatų drausmės bylų nagrinėjimo tvarką ir pagal Advokatūros įstatymą jis turi teisę iškelti advokatui drausmės bylą (tiesa, neteko girdėti, kad tokia teise teisingumo ministras būtų kada nors pasinaudojęs). Todėl galima įžvelgti, kad didžiąją dalį kontrolės, kad advokatais būtų jiems keliamus reikalavimus atitinkantys asmenys, valstybė yra perdavusi advokatų profesiniam susivienijimui – Lietuvos advokatūrai¹¹.

3. Etika kaip advokato veiklos sąlyga

Kaip jau buvo nurodyta, teisinis advokato veiklos reguliavimas nekelia kokių nors didelių neaiškumų. Taip pat nekelia abejonių ir tai, kad advokatas, kaip ir kiekvienas kitas asmuo, atsako už veikas, kurios atitinka visų rūšių teisės pažeidimų požymius. Tačiau advokato elgesio vertinimas yra siejamas ne tik su jo pareiga laikytis teisinių reikalavimų, bet ir pareiga laikytis advokato etikos reikalavimų. Advokatūros įstatymo 36 straipsnio 1 dalies 3 punkte tiesiogiai daroma nuoroda į Lietuvos advokatų etikos kodekso nesilaikymą kaip pagrindą nebeleisti advokatauti; 39 straipsnio 1 dalies 1 punkte prioritetine advokato pareiga įvardijama Advokatų etikos kodekso laikymasis ir pan. Taigi Lietuvos advokatų etikos kodekso pagrindu gali būti priimti išskirtinai reikšmingi advokato atžvilgiu sprendimai – o atsivertę 2005 m. spalio 27 d. Teisingumo ministro įsakymu patvirtintą Lietuvos advokatų etikos kodeksą, randame nedidelės apimties dokumentą, fragmentiškai ir itin abstrakčiai apibūdinantį advokato įsipareigojimus klientams, profesinei bendruomenei, jo pamatinius veikimo principus¹².

Reikėtų pasakyti, kad advokatų etikos kodeksai yra panašaus turinio ir panašios apimties visose Vakarų tradicijos valstybėse, nes jų svarba yra siejama ne su kodekso tekstu. Literatūroje pažymima, kad XVIII amžiuje, itin išaugus advokatų paklausai ir pradėjus didėti advokatų skaičiui, buvo pradėta kreipti daugiau dėmesio ne tik į teisinį, bet ir moralinį advokatų veiklos reguliavimą, siekiant, kad, augant advokatų skaičiui,

10 Svarbiausiais laikytini šie aktai: Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 1999 m. spalio 1 d. įsakymas „Dėl Lietuvos advokatūros statuto patvirtinimo“; Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymas „Dėl Lietuvos advokatų etikos kodekso skelbimo“; Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 m. birželio 21 d. įsakymas „Dėl advokatų drausmės bylų nagrinėjimo tvarkos skelbimo“; Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2007 m. liepos 11 d. įsakymas „Dėl advokatų drausmės bylų nagrinėjimo tvarkos aprašo skelbimo“. Apie advokatų savivaldos priimtus aktus žr. <<http://www.advoco.lt/lt/teisine-informacija/savivaldos-sprendimai.html>>.

11 Šiame straipsnyje nėra tiriamų teismų reakcijos į netinkamą advokatų elgesį, nagrinėjant konkrečias bylas teismuose, kas savo esme taip pat galėtų būti laikoma tam tikra kontrolės forma.

12 Nėra lengva įvertinti Advokatūros įstatymo ir Lietuvos advokatų etikos kodekso tarpusavio santykį, nes, tikslinant reguliavimą, pirmajame daromos nuorodos į antrąjį, o antrajame – į pirmąjį. Kadangi abiejų teisės aktų reguliavimo sritys susipina, sunku pasakyti, kuris iš jų laikytinas pradiniu, o kuris – blanketiniu.

ir toliau būtų išlaikytas elitinis šios profesijos pobūdis. O XX a. pasižymėjo tuo, kad buvo pradėti leisti įvairūs teisinių profesijų etikos kodeksai, taip pat ir advokatų, kurie tapo papildomų reikalavimų rinkiniais, skirtais tų teisinių profesijų atstovams¹³. Etikos kodeksų svarba pasireiškia ne jų turiniu, kažkokiu nuoseklumu ar ypatingu sistemiškumu – svarbus buvo ir yra pats etikos kodekso buvimas, patvirtinantis, kad asmenys, kuriems jis skirtas, negali apsiriboti teisinių reikalavimų laikymusi ir kad jiems yra privalomi aukštesni elgesio standartai. Teisinių etikos kodeksų atsiradimas siejamas su noru šviesti teisinę bendruomenę, paaiškinant, koks profesinis elgesys gali būti ne tik teisėtas ir neteisėtas, bet ir geras ar blogas, padorus ar nepadurus, etiškas ar neetiškas. Reikšmingas tampa pats žinojimas, kad į nepadorų advokato elgesį bus reaguojama, galbūt net uždraudžiant tokiam asmeniui užsiimti advokato profesine veikla.

Taigi advokatų įsipareigojimas laikytis etikos kodekso reikalavimų reiškia jo įsipareigojimą veikti etiškai ir padoriai – klientų ir kitų proceso dalyvių, kolegų, viešosios valdžios, advokatų bendruomenės atžvilgiu. Tačiau laikytis šių reikalavimų advokatui yra gerokai sunkiau negu kitų teisinių profesijų atstovams – būtent dėl prieštaringos jo profesijos prigimties. Kaip jau buvo rašyta, savo paslaugomis advokatas turi užsidirbti pajamų, pakankamų tam, kad patenkintų savo asmeninius poreikius ir susikurtų bei finansuotų savo, o dažnai ir kitų, jam padedančių darbuotojų darbo vietų išlaikymą, kad galėtų dalį jų skirti savo kvalifikacijos kėlimui ir saviugdai, pagaliau – kad galėtų susimokėti mokesčius valstybei. Tačiau advokatas kaip vienas iš teisingumo įgyvendinimo proceso dalyvių, nors ir nebūdamas valstybės tarnautojas, tampa viešojo intereso atstovu ir bendrojo gėrio gynėju (Lietuvos advokatų etikos kodekso 1.1 punkte nurodoma, kad Lietuvos advokatai dalyvauja įgyvendinant teisingumą, o 1.3 punkte – kad jie privalo nediskredituoti teisingumo idėjos). Advokatą saisto ne tik įsipareigojimas teikti tiesiog kokybiškas teisines ir kitokias paslaugas, bet ir didesni padorumo ir elgesio reikalavimai negu kitam asmeniui, taip pat teikiančiam kokias nors atlygintines paslaugas. Advokato išsilavinimo ir kitokie reikalavimai, keliami asmeniui, siekiančiam tapti advokatu, yra skirti tam, kad būtų užtikrintas aukštas advokato paslaugų teikimo lygis. O reikalavimas, kad advokato reputacija būtų neprikaištinga ir kad savo veikloje jis laikytųsi etikos reikalavimų, turėtų užtikrinti, jog greta teisėjo ir prokuroro veiks žmogus, kuriam taip pat keliamas „švarių rankų“ reikalavimas¹⁴.

Reikėtų pasakyti, kad nurodyta priešprieša (tarp pareigos veikti kliento naudai ir pareigos likti padoriam) yra žinoma, svarstoma ir analizuojama (nors Lietuvoje tokių publikacijų neabejotinai trūksta). Į galvą ateina aštri diskusija dėl advokato veikimo principų, prasidėjusi po žinomo JAV sportininko O. J. Simpsono, apkaltinto itin žiauriai nužudžius savo žmoną N. Brown ir jos pažįstamą, su kuriuo ji leido vakarą. Nors

13 Pirmieji teisinių etikos kodeksai buvo sukurti XX amžiaus pirmoje pusėje (literatūroje nurodoma, kad ženkliai vėliau negu, pvz., medikų etikos kodeksai): 1908 m. – JAV, 1920 m. – Kanadoje, 1934 m. – Brazilijoje. Kalbant apie advokatų etikos kodeksus, tokio pobūdžio reguliavimo pradžia siejama su JAV, kurios Alabamos valstijoje toks pirmasis dokumentas atsirado jau 1887 m.

14 Svarstytinas klausimas, ar visa apimtimi turėtų veikti etikos reikalavimai, advokatui teikiant papildomas paslaugas, numatytas keičiant Advokatūros įstatymą: lobisto, bankroto administratoriaus, įvairių komisijų nario ir pan.

mokslu paremti įrodymai akivaizdžiai tvirtino faktą, kad Simpsonas yra kaltas dėl šių žmonių mirties, prisiekusieji vienbalsiai pripažino jį nekaltu, ir tokia neįtikėtina bylos baigtis buvo siejama su agresyvia ir itin išradinga kaltinamojo advokatų gynyba, kai advokatams pavyko „paprastą nužudymo bylą paversti referendumu rasizmo Amerikoje klausimu“¹⁵. JAV tiesiog suliepsnojo diskusijos dėl gynybos baudžiamosiose bylose ribų, virtusios tolesne reliatyviai suprantamos tiesos teorijos teisėje plėtote. Žinomas JAV teisininkas, Harvardo teisės profesorius A. Derchowitzius, taip pat dalyvavęs Simpsono advokatų „svajonių komandoje“, vėliau rašė, kad tiesa esanti tik vienas iš baudžiamąjo proceso tikslų ir kad ji esanti daug labiau komplikuoja sąvoka, negu gali atrodyti iš pirmo žvilgsnio. Derchowitzius siūlo procesą vertinti kaip gladiatorių dvikovą, kurioje vienas laimi, o kitas pralaimi, ir kurioje laikyti tinkamu reikia bet kokią teismo priimtą sprendimą, nepriklausomai nuo šio sprendimo santykio su tiesa. Žymusis advokatas ir teisės profesorius primena, kad dauguma advokatų didžiąją dalį laiko atstovauja būtent iš tikrųjų kaltiems klientams, turėdami vieną užduotį – kvestionuoti kaltinimą, formuluojant dėl jo „pagrįstas abejones“ (angl. *reasonable doubts*), visomis leistinomis priemonėmis siekiant, kad „tiesa nepaaiškėtų“¹⁶.

Tikrai tokie pat klausimai kyla ir Lietuvos advokatams, tačiau, skirtingai negu kitur, Lietuvos advokatai (o ir kiti) šiais klausimais beveik nediskutuoja viešai (išskyrus retas išimtis pačių advokatų leidžiamame žurnale „Lietuvos advokatūra“) – atrodytų, kad jokios vidinės sumaišties nei dėl savo, nei dėl kolegų elgesio Lietuvos advokatai apskritai nejaučia. Straipsnio autorei taip pat nėra žinoma, kad advokatų bendruomenės ar kitų asmenų iniciatyva būtų buvę atlikti kokie nors rimtesni visuomenės nuomonės tyrimai, kurie leistų įvertinti, kokius lūkesčius dėl advokatų veiklos puoselėja Lietuvos gyventojai ir ar tie jų lūkesčiai yra patenkinami. Sunku būtų nurodyti kokias nors analitines-kritines publikacijas, kuriose pasisakoma, kaip elgtis advokatui, suvokus, kad pareiga kuo geriau apginti kliento interesus ir pareiga laikytis etikos reikalavimų suponuoja skirtingus jo elgesio variantus ir kad jis turi kokiu nors būdu nuspręsti, kaip konkrečiai jam reikėtų pasielgti. Advokatui svarbu išmokti atpažinti tokias kolizines situacijas, kurios yra dažnos advokato veikloje, ir turėti apgalvotą tokiems atvejams poziciją: ar advokatas gali neteikti teismui įrodymų, kurie yra reikšmingi bylos išsprendimui, bet nepalankūs jo klientui? Ar advokatas gali meluoti teismui, jeigu tokia pozicija gali padėti apginti kliento interesus? Ar advokatas gali siūlyti klientui sakyti netiesą, jeigu tai yra vienintelė galimybė laimėti bylą? Ar advokatas gali nutylėti tiesą ir pasiūlyti tai padaryti klientui? Ar advokatas gali atsisakyti teikti paslaugas asmeniui, jeigu jo padaryti neteisėti poelgiai kelia advokatui pasibjaurėjimą, atvirai nurodant būtent tokį atsisakymo pagrindą? O gal advokatas turėtų meluoti, nurodydamas išgalvotą pagrindą, pvz., teisindamasis dideliu užimtumu? Ar advokatas privalo saugoti kliento suteiktos informacijos konfidencialumą, jeigu informacijos išviešinimas gali padėti užkirsti kelią naujiems nusikaltinimams?

Ne kiekvienas advokatas turi pakankamai vidinės jėgos ir stiprumo, kad suveiktų jo vidinė savireguliacija, kuri sustabdytų jį nuo veiksmų, nederančių su bendruoju

15 Zajadło, J., et. al. *Fascynująca ścieżki filozofii prawa*. Warszawa, 2008, p. 207.

16 *Ibid.*

reikalavimu elgtis padoriai. Valstybė, kaip buvo nurodyta, advokatų veiklos kontrolę vykdo nustatydamą jiems teisinius reikalavimus, ir ji tikrai nereaguoja, aiškindamasi, ar advokatas laikosi etikos taisyklių. Todėl pagrindiniu subjektu, privalančiu tai daryti, lieka advokatų profesinis susivienijimas, t. y. Lietuvos advokatūra.

4. Advokatas kaip laisvos profesijos atstovas ir advokatų bendruomenė

Lietuvoje asmenys gali veikti kaip advokatai tik tokiu atveju, jeigu jie yra advokatų asociacijos – Lietuvos advokatūros – nariai¹⁷. Nuo pat Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo teisiniame diskurse vis išskildavo klausimas – ar valstybės kontroliuojamų teisinių profesijų atstovai gali veikti, nesijungdami į teisinių profesijų atstovų sąjungas (Lietuvos advokatūrą, Lietuvos antstolių rūmus, Lietuvos notarų rūmus). E. Kūris, vertindamas faktą, kad 2004 m. iš pradžių Seimui buvo pateiktas Advokatų įstatymo projektas, bet jį svarstant Seime jis buvo pavadintas Advokatūros įstatymu, iškelia įdomią mintį – jo vertinimu, jei pavadinime būtų paliktas žodis „Advokatų“, galėjo atsirasti teisinės prielaidos kalbėti taip pat ir apie advokatūrai nepriklausančius advokatus¹⁸. Ši diskusija galutinai buvo pabaigta 2008 m. sausio 7 d. Konstitucinio Teismo nutarimu, kuriuo atitinkančiomis Konstituciją buvo pripažintos Antstolių įstatymo nuostatos, įtvirtinančios privalomą antstolių narystę Antstolių rūmuose. Konstitucinis Teismas, patvirtindamas antstolių pareigą jungtis į asociaciją, suformulavo ir doktrininį atsakymą dėl kitų valstybės kontroliuojamų teisinių profesijų atstovų – buvo nuspręsta, kad jų narystė asociacijose yra privaloma¹⁹.

Advokatūra kaip laisvų advokatų sąjunga turėtų veikti kaip viena iš svarbiausių institucijų, užtikrinančių, kad advokatams būtų sudarytos tinkamos sąlygos veiklai vykdyti.

17 Pvz., Prancūzijoje veikia net 161 advokatų taryba, 1991 m. dekretu joms patikėta spręsti visus advokatų veiklos klausimus. Visas advokatų tarybas vienija Nacionalinė advokatų taryba, siekianti vienodinti visų advokatų tarybų veiklos principus. Vokietijoje sudarytos 27 regioninės advokatų asociacijos ir viena federalinė asociacija. Žr. Bitinas, A. Advokatūros vieta valstybėje: nepriklausomumo ir autonomijos užtikrinimas. *Justicija*. 2012, 77: 4–13.

18 Gumbis J.; Kūris, E., *supra* note 4, p. 578.

19 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarime nurodyta: „Visuotinai – ne tik Lietuvoje – pripažįstama, kad tokios valstybės kontroliuojamos profesijos kaip antstolio ir kt. (beje, ne vien teisinės profesijos) suponuoja atitinkamos profesijos savireguliaciją ir atitinkamą savivaldos sistemą, kuri apima visą šią profesiją (visus ja besiverčiančius asmenis) ir užtikrina *inter alia* atstovavimą tai profesijai (ja besiverčiantiems asmenims) esant santykiams su valstybės ir savivaldos institucijomis bei tarptautiniu lygiu, kvalifikacijos tobulinimo organizavimą, vienodus profesinės etikos standartus ir jų laikymosi kontrolę, taip pat kitokią įstatymų reikalaujamą tos profesijos asmenų veiklos kontrolę. Jeigu tokios savireguliacijos ir savivaldos sistemos nebūtų, atitinkamų funkcijų, kurių vykdymą valstybė privalo užtikrinti, perdavimas į privačias rankas ne tik būtų nepagrįstas tikslingumo atžvilgiu, bet ir galėtų būti konstituciškai nepateisinamas. Tikslingumo atžvilgiu nepateisinama, gal ir konstituciškai nepagrįsta, būtų ir tai, kad kurie nors tam tikra valstybės kontroliuojama profesija besiverčiantys asmenys galėtų būti „šalia“ minėtos profesinės savivaldos sistemos ir ne tik neprisidėtų prie jos veikimo, bet ir galėtų išvengti atitinkamos profesinės veiklos kontrolės, *inter alia* kontrolės, ar tie asmenys laikosi vienodų profesinės etikos standartų.“

Valstybė suteikia advokatams tam tikrą autonomiją, vykdydama tik tokią kontrolę, kuri yra būtina ir neišvengiama, valstybei vykdant savo įsipareigojimą jos gyventojams, – užtikrinti, kad visi teisingumo įgyvendinimo dalyviai atitiktų tam tikrus jiems keliamus reikalavimus. Rašantieji advokatų veiklos klausimais pabrėžia, kaip svarbu yra apsaugoti advokatus nuo, svarbiausia, valstybės (viešosios valdžios) ir kitokių galimų įtakų: „Advokato veiklos laisvė ir nepriklausomumas reiškia, kad advokatas, atlikdamas profesines pareigas, gali ir turi veikti visiškai laisvai, paisydamas tik įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytų apribojimų.“²⁰ Iš autorių, nagrinėjančių advokatų savivaldą, darbų kyla įžvalgos, kad būtent Advokatūra yra laikoma tuo saugiuoju advokatų „prie-globsčiu“ nuo viešosios valdžios, o galimai ir nuo kitokių įtakų. Straipsnio autorei nėra aišku, kokiais būdais advokatūra saugo advokatą nuo „bet kokių kitų juridinių ar fizi-nių asmenų poveikio, žiniasklaidos ar politinių partijų įtakos“²¹, nors tikrai būtų galima sutikti, kad Advokatūra privalėtų saugoti jos narius nuo viešosios valdžios tiesioginės įtakos, organizuojant advokatų veiklą ir užtikrinant jiems laisvę nuo išorinio valstybės kišimosi, vykdant advokatui suteiktas funkcijas.

Pagrindinis advokatūros tikslas nekelia abejonių – Advokatūra privalo įgyvendinti advokatų savivaldą. Tačiau įdomu būtų pasižiūrėti, kokie uždaviniai tokį tikslą konkre-tina. Susipažinus su Advokatūros įstatais, Advokatūros statutu²² ir Advokatūros įstaty-mu, akivaizdžiai išsiskiria du itin svarbūs šios sąjungos uždaviniai: *pirma*, advokatūra privalėtų veikti kaip visų advokatų interesus telkianti, ginanti, jų nepriklausomumą nuo viešosios valdžios užtikrinanti ir tinkamo advokatams teisinio reguliavimo siekianti ins-titucija; *antra*, advokatūra turėtų veikti kaip organizacija, užtikrinanti, kad į advokatūrą patektų ir advokato veikla užsiimtų tik tinkamą kvalifikaciją turintys ir griežtus elgesio standartus atitinkantys žmonės. Būtent antrasis uždavinys yra sietinas su profesinio susivienijimo vykdoma advokatų veiklos kontrole profesinės etikos laikymosi srityje, kuris šios publikacijos kontekstu yra įdomiausias. Advokatų savivaldos organai turėtų padėti advokatams susivokti, kokio elgesio iš jų yra tikimasi – tiek organizuojant koky-biškus mokymus, tiek įspėjant netinkamai besielgiančius advokatus ar kitaip reaguojant į etikos standartų neatitinkantį savo kolegų elgesį. Nes į šią veiklą nesikišant valstybei, būtent advokatų susivienijimas profesijos pagrindu privalo veikti kaip pagrindinė kont-rolės sistema, užtikrinanti, kad advokato profesija užsiimtų aukšto lygio profesionalai, sugebantys derinti atstovavimą savo klientams su padorumu ir specialiais uždaviniais įgyvendinant teisingumą.

Lietuvos advokatūra kaip save valdanti institucija veikia ir uždavinių įgyvendini-mo siekia per savo organus: 1) visuotinį advokatų susirinkimą; 2) Advokatų tarybą; 3) Advokatų garbės teismą; 4) Revizijos komisiją.

Vertinant visuotinio advokatų susirinkimo galimybes, reikia vėl grįžti prie duo-menų apie tris kartus išaugusį advokatų skaičių, kuris artėja prie 2000. Taigi į visuo-tinį susirinkimą ir yra kviečiami visi šie du tūkstančiai. Todėl (ir dėl kitų, subjektyvių

20 Gumbis, J.; Kūris, E., *supra* note 4.

21 Bitinas, A., *supra* note 17, 7.

22 Vadovėlyje „Lietuvos teisinės institucijos“ išreikštas kritiškas Lietuvos advokatūros statuto vertinimas.

priežasčių) visuotinio advokatų susirinkimo reikšmė yra visiškai nebeaiški. Šis organas funkcionuoja kaip ne toje pačioje vietovėje dirbančių kolegų, bendramokslų ir šiaip pažįstamų susitikimo ir pabendravimo forma, o ne vieta, kurioje vyktų produktyvus darbas. Visuotiniame advokatų susirinkime nėra iš tikrųjų sprendžiami Lietuvos advokatūrai svarbūs klausimai. Vertinant oficialiąją susirinkimo pusę, susidaro įspūdis, kad susirinkimai vyksta arba kaip chaotiškas ir mažai naudos duodantis individualių nuomonių išsakymas, arba kaip formalus ir neprobleminis svarstomų savivaldos dokumentų pristatymas bei mechaninis jų patvirtinimas. Nors kiekvienam, susimąstančiam apie Advokatūros veiklos kokybę, yra aišku, kad tokie visuotiniai susirinkimai kaip didelės organizacijos savivaldos forma yra atgyvenusi ir neefektyvi, nepastebėtina, kad būtų galvojama bent ką nors šiuo klausimu keisti (galvoti apie regioninių savivaldos organų sukūrimą, apie galimybę, kad į susirinkimą rinktųsi tam tikru būdu išrinkti atstovai arba bent jau mąstyti apie kitokį šių susirinkimų darbo organizavimą: pvz., kodėl advokatai negalėtų gauti visų susirinkime svarstomų dokumentų projektus iš anksto ir taip įgyti galimybę iš anksto teikti dėl jų savo pastabas, o gal net balsuoti?). Svarstymai, kaip keisti šiuo metu periodiškai kartojamą tiesiogiai realizuojamos savivaldos imitaciją, organizuojant visuotinius susirinkimus, yra būtini, nes advokatų skaičius, tikėtina, ir toliau augs, o tai gali lemti dar didesnę chaosą ir dar mažesnę šio organo veiklos efektyvumą²³.

Visuotiniam advokatų susirinkimui veikiant tokiu būdu, kokiu jis veikia šiuo metu, advokatų veiklos kontrolės formas belieka sieti su Advokatų tarybos, kaip kontrolės strategijos formuotojos, ir Garbės teismo, kaip advokatų drausmės bylas tiriančio organo, veikla.

Advokatų tarybos stiprinimas galėtų būti tinkama priemonė, siekiant organizuoti advokatų veiklos priežiūrą, kontrolę, koordinavimą ir pagalbą žmonėms, turintiems šią teisinę profesiją. Pasisakant dėl jos veiklos, organizuojant advokatų *ugdymą* (žodis *mokymas* gal ir ne itin tiktų tokiaime kontekste, nes vargu ar galima išmokyti padorumo) advokatų etikos klausimais, pažymėtina, kad tokia advokatų savivaldos organų veikla yra labai neryški. Jau buvo nurodyta, kad negirdėti apie reprezentatyvius advokatų veiklos ir padorumo vertinimo sociologinius tyrimus. Straipsnio autorei nėra žinoma, kad būtų rengiami šiais klausimais seminarai ar kitokie užsiėmimai (tiesa, apie advokato etiką yra užsimenama įvadiniuose seminaruose, skirtuose „naujiems“ advokatų padėjėjams, šios temos taip pat yra įtraukiamos į advokato egzamino klausimus). Panašu, kad pagrindine Lietuvos advokatūros kaip profesinės bendruomenės požiūrio išsakymo forma lieka Garbės teismo sprendimai (Lietuvos advokatūros poziciją išreiškia ir oficialių jos atstovų vieši pasisakymai, tačiau vargu ar galėtume juos vadinti advokatų veiklos kontrolės formomis).

Susipažinus su Lietuvos advokatūros advokatų garbės teismo laikotarpiu nuo 2012 m. balandžio 20 d. iki 2013 m. balandžio 12 d. ataskaita, aiškėja, kad per šį laikotarpį Advokatų garbės teismas išnagrino 107 drausmės bylas, iš jų 84 buvo iškeltos dėl įmokų bendriems advokatūros reikalams nemokėjimo, advokato profesinės civilinės atsako-

23 2013 m. sausio 1 d. praktikuojančių advokatų sąrašė buvo 1888 advokatų, advokatų padėjėjų (t. y. būsimųjų advokatų) – 827.

mybės privalomojo draudimo poliso ir (ar) sveikatos pažymos nepateikimo. Pateikiami duomenys apie tai, kad vienas advokatas ir vienas advokato padėjėjas buvo pašalinti iš profesinės korporacijos.

Be jokių abejonių, yra blogai, jeigu advokatas nemoka įnašų savo bendruomenei ar nepateikia civilinės atsakomybės draudimo polisų, ir į tokį jų elgesį tikrai reikia reaguoti. Bet tai savo esme reiškia tiesiog teisinių reikalavimų nesilaikymą, ir tikrai yra nesudėtinga tokius atvejus įvertinti. Tačiau advokatų veikloje yra daug rimtesnių ir sunkiau sprendžiamų problemų – nors Advokatų garbės teismo ataskaitos paskelbtos viešai, neatrodo, kad į drausminių bylų nagrinėjimo arba bent jau Lietuvos advokatūros organų pozicijos išsakymo lygmenį būtų persikėlusios diskusijos dėl advokatų padarumo ribų, apie kurias rašoma šiame straipsnyje ir apie kurias kalba visuomenė. Sveikintinas sprendimas išspausdinti „Lietuvos advokatūroje“ Advokatų etikos taisykles, suformuluotas 1928–1933 m. Advokatų tarybos ir Vyriausiojo tribunolo sprendimais²⁴. Sužinome, kad advokatui sakyti, kad gydytojo išduotas liudijimas yra „lengvai gautas“, reiškia „tvirtinti, kad liudijimo turinys neatitinka tikrąybės“ <...>, ir toks advokato pareiškimas „be abejo, turi skaitytis įžeidžiančiu ir vertas papeikimo“; „Kalbėtis advokatui su liudytojais apie bylą ne tik neleistina, bet ir draudžiama, nes leidus kalbėtis būtų plati dirva įvairiems nesąžiningumams, o doram advokatui tankia grestų pavojus šantažo, tvirtinant, kad advokatas mokino meluoti“; „Vyriausioji advokatų darbuotės sąlyga – visuomenės pasitikėjimas. Kur nėra tos sąlygos, negali būti advokatų“; „Kiekvienas advokatas, pastebėjęs savo kolegą etikos netinkamą elgesį, privalo apie tai pranešti Advokatų tarybai“ ir pan. Be abejo, nereikėtų šių citatų pagrindu pradėti romantizuoti praėjusių laikų advokatus, bet akivaizdu, kad advokato veikla buvo vertinama ganėtinai smulkmeniškai, darant nuorodas į advokato etiką, dorą, visuomenės pasitikėjimą juo, ir užtenka susipažinti vien su žurnale paskelbtomis taisyklėmis, kad galėtum padaryti išvadą – daugelis šių taisyklių šių dienų advokatams sukeltų šypsena.

Advokato veiklos principai šiuolaikinėje visuomenėje, pasižyminčioje didžiule socialine dinamika, aštria advokatų konkurencija, yra pakitę. Net ir patys advokatai, vertindami kolegų elgesį, kartais vartoja sąvoką – „naujos kartos advokatas“, dažniausiai turėdami galvoje išskirtinį agresyvumą (net ir kolegų atžvilgiu), meistrišką manipuliavimą teisinėmis priemonėmis, ne visada siekiant teisinių, kartais neteisinių ar net antiteisinių rezultatų, didelį aktyvumą, „užspaudžiant“ priešingą šalį į kampa, ir pan. Veikiama laikantis principo „Mano kliento tikslas yra man aukščiausia vertybė“. Pavyzdys: vienos iš šalių advokatas kiekvieną savo pasisakymą teismo posėdžio metu pradeda nuo teiginio, kad priešingos šalies advokatas nesuvokia ginčo esmės, klaidina teismą ir netinkamai pataria savo klientui. Kai toks teiginys pakartojamas daugybę kartų, tai, be abejo, trikdė ir nepadedą susikaupti ties ginčo esme – tuo palengvinant darbą procese tokią retoriką naudojančiam advokatui. Ar toks advokato elgesys laikytinas etišku? Ar tinka advokatui dalyvauti bulvarinėse (apkaltų lygmens) laidose ir įvairiausiuose šokių, dainų ir kitokių išmonių projektuose? Ar galėtų dirbti prokuroru asmuo, kurio išsau-

24 Advokatų etikos dėsniai pagal Advokatų tarybos ir Vyriausiojo tribunolo nutarimus (parengė E. Rusinas). *Lietuvos advokatūra*. 2011, 4.

kiančios nuotraukos skelbiamos įvairiausiose visuomenė informavimo priemonėse – o jeigu negalėtų, tai kodėl taip besielgiančiam advokatui neprimenama, kad toks elgesys negali būti laikomas atitinkančiu Etikos kodekso reikalavimą saugoti profesinę garbę, orumą ir nediskredituoti advokato vardo ir duotos priesaikos? Ar galėtų kitas advokatas dėl kokio nors ne itin tinkamo savo kolegos elgesio kreiptis į Advokatų tarybą ir tikėtis principingo (o ne formalaus) tokio kolegos elgesio įvertinimo? Pagaliau, ar Advokatų taryba nemato viešoje erdvėje pasirodančios informacijos ir ar neturėtų į ją reaguoti savo iniciatyva? Lietuvos advokatūros organų pozicija dėl tokių ir panašių situacijų nėra žinoma, ir net nėra aišku, ar tokią poziciją šie organai apskritai turi.

O pozicijos turėjimas yra būtinas, nes neatsakytų klausimų advokatų profesinei bendruomenei kils vis daugiau. Tokią išvalgą daryti verčia keli pastarųjų dienų faktai. Viena, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, sprenddamas konkrečią bylą dėl advokato reikalavimo klientui sumokėti jam įsiskolinimą už suteiktas teisines paslaugas, 2013 m. spalio 7 d. nutartimi civilinėje byloje Nr.3K-7-395/2013 nusprendė šią bylą sustabdyti ir kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, išaiškinant, ar fizinis asmuo, kuris gauna teisines paslaugas pagal atlygintines teisiųjų paslaugų sutartis, sudarytas su advokatu, ir šios teisinės paslaugos teikiamos byloje, kurios galbūt susijusios su fizinio asmens asmeniniais interesais, pripažintinas vartotoju Europos Sąjungos vartotojų teisių apsaugos prasme ir ar advokatas, teikiantis prieš tai nurodytu būdu apibrėžtas paslaugas, priskirtinas verslininkui. Taip pat teismas nusprendė išsiaiškinti, ar advokato teikiamos paslaugos patenka į 1993 m. balandžio 5 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse reglamentavimo sritį, ir jeigu taip – kokiais kriterijais turėtų būti vadovaujama tokias sutartis kvalifikuojant. Antra, paskutiniai Advokatūros įstatymo pakeitimai sukūrė įstatymo prielaidas panaikinti advokatų reklamos draudimą, ir viešai skelbiama informacija, kad Advokatų taryba baigia parengti Advokatų veiklos reklamos naudojimo reikalavimus ir kontrolės tvarką, kurią jau numatyta derinti su Teisingumo ministerija. Trečia, 2013 m. gruodžio 6 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-642/2013 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas suformulavo ginčo išsprendimo taisyklę, kad iš anksto sėkmės mokesčio forma sutartas advokato atlygis, atėjus laikui jį advokatui susimokėti, vėliau gali būti teismo ženkliai sumažintas „atsižvelgiant į Advokatūros įstatyme nustatytus kriterijus, tik ne į teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus“ (galbūt taip pat galime įžvelgti vartojimo sutarčių požymių?).

Tebegalioja Advokatūros įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos nuostatos: *Advokato veikla yra teisiųjų paslaugų teikimas. Advokato veikla nėra komercinė ūkinė*. Būtent dėl to, kad advokato veikla nėra komercinė ūkinė, kad advokatas nėra tiesiog pelno siekiantis asmuo, advokatui buvo draudžiama reklamuotis – kaip skausmingai advokatai ir advokatų bendruomenė reaguodavo į reklamas „Tik pas mus pigiausias skyrybos“, sakydami, kad tai yra primityvi pelno siekiančių asmenų reklama. Reklamos panaikinimas, o ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kreipimasis užminė mįslę – atsakymas į ją bus svarbus tiek advokatams, organizuojantiems savo profesinę veiklą, tiek ir visiems jų klientams. Pagal šios situacijos išsprendimą advokato paslaugų teikimo praktika gali keistis ir jos reglamentavimo, ir jos organizavimo aspektu. Jeigu būtų pripažinta, kad

advokatas veikia kaip verslininkas, o jo klientas – fizinis asmuo – yra vartotojas, kurio teisės ginamos aktyviau negu įprastais atvejais, stipriai išaugtų teismo vaidmuo, vertinant advokato paslaugų kokybę. Toks pasikeitęs požiūris galėtų sumažinti advokato paslaugų prieinamumą – dėl labai paprastos priežasties. Nereikia būti aiškiaregiu, kad prognozuotum, jog advokatas, prilygintas verslininkui, retai sutiks pradėti teikti paslaugas, negavęs avansinio mokėjimo „į priekį“. Taip pat tikėtina, kad advokatų sutartys su klientais pasidarys itin smulkaus reglamentavimo ir sudėtingesnės, su daugybe išlygų ir kliento pareiškimų bei patvirtinimų. Šiandien advokatai labai retai kada ryžtasi bylinėtis su klientu dėl nesumokėto atlyginimo už paslaugas, tačiau santykiui pasikeitus į verslo santykį, tokios situacijos turėtų tapti daug dažnesnės – nes advokatas bylinėtusi tiesiog kaip verslininkas. Turėtų atsirasti ir prielaidos advokatų tarpusavio santykio pokyčiams – advokatų klientai turėtų samdys kitus advokatus, kad šie jų vardu bylinėtusi su pirmaisiais dėl netinamų teisinių paslaugų suteikimo ir pan. Tačiau šios publikacijos požiūriu yra įdomesnis kitas aspektas – kaip keistusi advokato etikos reikalavimų vertinimas, jeigu būtų pripažinta, kad advokatas veikia kaip verslininkas? Juk jeigu vis dėlto būtų pripažinta, kad advokatas veikia kaip verslininkas, turėtų būti susitarta ir dėl to, ar taip veikiančią advokatą tokia pačia apimtimi saisto ir etikos reikalavimai.

Jeigu advokatas vis dėlto bus vertinamas kaip bendrojo gėrio gynėjas ir teisingumo įgyvendinimo dalyvis ir jeigu advokatai norės, kad valstybės kišimasis į jų veiklą būtų kiek įmanoma mažesnis, pati advokatų bendruomenė turės prisiimti iššūkius, kurie kyla advokatams, veikiančioms aštrios konkurencijos, nepalankaus kultūrinio vertinimo ir besikeičiančio reguliavimo sąlygomis, ir pradėti formuoti bei viešai reikšti savo poziciją visais advokato veikloje kylančiais moralinės dimensijos klausimais. O jei advokato veikla jam teikiant teisinę pagalbą bus pradėta laikyti ūkine komercine veikla, jei advokatas bus prilygintas verslininkui (tiesiogiai arba netiesiogiai, pvz., teismams nustatinėjant advokato suteiktų paslaugų tikrąją vertę), jei advokato ir kliento sutartims bus pradėtos taikyti vartojimo sutarčių vertinimo taisyklės – galėtume liautis kalbėti apie išskirtinai griežtus, etikos reikalavimus atitinkančius elgesio standartus, taikytinus advokatui. Nes verslo, net ir gero verslo, taisyklės nuo advokatui iki šiol keltų reikalavimų skiriasi iš esmės.

Išvados

1. Advokato profesijai būdingas vidinis prieštaringumas. Advokato veikloje turi būti suderintos trys vertybės: advokato interesas, reiškiantis advokato suinteresuotumą užsiimti šia teisine profesija ir užsidirbti iš to pajamų sau, savo šeimai, savo veiklai; interesus advokato kliento, kurio naudai veikti advokatas įsipareigoja vos ne besąlygiškai; ir viešas interesus, suprantamas kaip advokato įsipareigojimas tinkamai elgtis teisingumo įgyvendinimo procese.

2. Dėl prieštaringos advokato profesijos prigimties dažnai yra sudėtinga suderinti įsipareigojimą besąlygiškai veikti kliento naudai su įsipareigojimu veikti kaip teisingumo įgyvendinimo proceso dalyviui, nulemiančiu griežtesnius padarumo ir elgesio reikalavimus. Todėl būtina sukurti efektyviai veikiančias advokato elgesio kontrolės sistemas.

3. Valstybė advokato profesiją kontroliuoja mažiausiai iš visų valstybės kontroliuojamų teisinių profesijų. Todėl ypatingą svarbą įgyja advokatų profesinio susivienijimo (Lietuvos advokatūros) vykdoma advokatų elgesio priežiūra ir kontrolė. Lietuvos advokatūra turėtų būti suformulavusi ir išsakiusi aiškią nuomonę dėl advokatų elgesiui taikomų reikalavimų – ne tik teisės, bet ir bendražmogiškos ir profesinės etikos srityse. Galima teigti, kad šiuo metu Lietuvos advokatūra aiškios pozicijos dėl advokatų elgesio vertinimo etikos požiūriu neturi. Jeigu advokatų profesinė bendruomenė nesugebės susikurti skaidrios, nuspėjamos ir nuoseklios vidinės kontrolės sistemos, tai gali būti griežtesnio valstybės advokatų veiklos reguliavimo prielaida.

Literatūra

- Abromavičius, A., et al. *Lietuvos teisinės institucijos*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011.
- Advokatų etikos dėsniai pagal Advokatų tarybos ir Vyriausiojo tribunolo nutarimus (parengė E. Rusinas). *Lietuvos advokatūra*. 2011, 4.
- Advokatų tarybos veiklos ataskaita. 2012 m. balandžio 20 d. – 2013 m. balandžio 12 d. Balnienė, E. *Advokatūros atsiradimas ir raida Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, 2007.
- Bitinas, A. Advokatūros vieta valstybėje: nepriklausomumo ir autonomijos užtikrinimas. *Jurisprudencija*. 2012, 77.
- Drakšas, R. *Advokatas: veiklos pagrindai ir problemos*. Monografija. Vilnius: Justitia, 2012.
- Dziegoraitis, A. Dar kartą apie teisinę kultūrą ir advokato etiką. *Lietuvos advokatūra*. 2001, 1.
- Krolienė, I. Teisinės pagalbos kokybės vertinimo kriterijai. *Lietuvos advokatūra*. 2011, 1-2.
- Krolienė I. Teisinės pagalbos kokybės vertinimo kriterijai. *Lietuvos advokatūra*. 2011, 3.
- Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 50-1632.
- Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 45 straipsnio 3, 5 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 4-136.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismo 2010 m. kovo 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 23 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 23 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 34-1620.
- Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 1999 m. spalio 1 d. įsakymas „Dėl Lietuvos advokatūros statuto patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 95-2753.
- Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymas „Dėl Lietuvos advokatų etikos kodekso skelbimo“. *Valstybės žinios*. 2005, Nr. 130-4681.
- Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas 2006 m. birželio 21 d. „Dėl advokatų drausmės bylų nagrinėjimo tvarkos skelbimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 74-2835.
- Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2007 m. liepos 11 d. įsakymas „Dėl advokatų drausmės bylų nagrinėjimo tvarkos aprašo skelbimo“. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 79-3197.
- Tokaczyk, R. *Etyka prawnicza*. Warszawa, 2007.
- Zajadło, J., et al. *Fascynujące ścieżki filozofii prawa*. Warszawa, 2008.

Anotacija. Straipsnyje analizuojama advokato kaip vienos iš valstybės kontroliuojamų teisinių profesijų statusas. Atkreipiamas dėmesys, kad advokato profesija yra prieštaringa: viena, advokatas iš savo profesijos užsidirba pajamų sau, savo šeimai ir savo veiklai; antra, advokatas yra įpareigotas besąlygiškai siekti, kad jo kliento interesas būtų patenkintas kuo didesne apimtimi; trečia, advokatas yra vienas iš teisingumo įgyvendinimo dalyvių, kuriam taikomi aukštesni elgesio standartai, dažniausiai siejami ne tik su formaliais teisiniais, bet ir su etikos reikalavimais. Šis advokato veiklos prieštaringumas suponuoja būtinybę, kad advokato veikla būtų kontroliuojama išorinėmis priemonėmis. Nurodyta problema turėtų būti analizuojama doktrininio lygiu, ko Lietuvoje pasigendama.

Reikšminiai žodžiai: valstybės kontroliuojama teisinė profesija, advokatas, Lietuvos advokatūra, Advokatų etikos kodeksas, teisingumo įgyvendinimas.

ATTORNEYSHIP: ITS CONTRADICTIONARY NATURE AND CONTROL

Giedrė Lastauskienė

Vilnius University, Lithuania

Summary. This paper analyzes the status of attorneyship as one of the state-controlled legal professions. It should be noted that although the public recognizes the importance of lawyer's assistance, in the cultural context lawyer is one of the most ridiculed and criticized legal professions. Such assessment of attorneyship depends on the controversial nature of this legal profession, i.e. first, the lawyer uses his profession to earn income for himself, his family and his business; second, the lawyer is obliged to unconditionally pursue his client's interests to a widest extent possible; and third, the lawyer is one of those participating in the justice implementation and, as a result, is the subject to higher standards of behaviour, normally associated with both formal legal requirements and ethical requirements. The lawyer's personal interest is mostly in line with his commitment to act exclusively for the benefit of the client, because protection of the client's interests determines the lawyer's reputation and income. However, obligations of the lawyer, as the justice implementation participant, often force the lawyer to act otherwise than they would normally act in order to benefit their client. At this date, the controversial nature of attorneyship in Lithuania has yet not reached the level of doctrinal debate; therefore, it is difficult to assess what theoretical models could be considered appropriate when solving this problem.

Such divergence leads to the demand that attorneyship would be controlled by external means. The general external control over attorneyship may be exercised by both lawyers' professional association (the judicial control over attorneyship in a particular case is not addressed in this article). The paper provides points proving that attorneyship is Lithuania's least state-controlled profession as compared to other similar professions, e.g. bailiff or notary. The Lithuanian Bar Association bears the primary responsibility for lawyers' ethical performance. After assessing the published data on the Lithuanian Bar Association activities,

it can be stated that the control provided is insufficient, often identifying and responding to formal violations, such as non-payment of contributions and failure to submit the public liability insurance policy. There is no evidence that the Lithuanian Bar Association has a clear position concerning the lawyers' ethics and expresses it in such a way that no lawyer could question assessment of behaviour non-compliant with ethical principles.

Even more questions arise in the light of the latest trends. The Supreme Court of the Republic of Lithuania asked the European Court of Justice for a preliminary ruling in determining whether in certain cases the lawyer, providing legal services to an individual, should be recognized as a business person, his client as a consumer, and the legal aid contract as a consumer contract. At the same time, a legal prerequisite for the lawyer advertising has been created in Lithuania, which had been strictly prohibited until recently. There are grounds for believing that the lawyer will be viewed more as a business person than as a person involved in the justice implementation process. As a result, the extent of ethical requirements to the lawyer may change.

Keywords: *state-controlled legal profession, lawyer, Lithuanian Bar Association, Bar Code of Conduct, justice implementation.*

Giedrė Lastauskienė, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Viešosios teisės katedros docentė. Mokslinių tyrimų kryptis: teisės teorija.

Giedrė Lastauskienė, Vilnius University, Faculty of Law, Department of Public Law, Associate Professor. Research interest: Theory of Law.